

Жан Кокто
За Аполинер

Франция е свикнала да убива своите поети. Списъкът на нейните жертви е предълъг. Тя отхвърля всичко, което е необичайно. Аполинер съзнаваше това и настояваше да му поставят етикет, за да успокои обществото, привикнало към школи, направления и дори към табелки. И той ни предложи своята табелка — Орфизма, а после се появи и Сюрреализмът и го прие в своето лоно. Да се убиват поети е може би не чак толкова грешно и лошо — това понякога е от полза за поезията, и за самите тях! Нали поетите са по принцип „постмортем“ (посмъртни), техният истински живот идва или започва след смъртта, и дори когато поетът е жив, той е с единия крак в гроба?! Може би заради това така трудно върви и дори понакуцва и това придава особена прелест на походката му...

Аполинер не беше убит. Но за това говори заглавието на една от неговите книги — той, все пак, беше убит! Уби го войната, най-голямото зло от всички социални престъпления...

В поезията на Аполинер няма да срещнете патриотични нотки. И ако му се случи да употреби думата „бош“ /шваба/, това е само с усмивка. Неговата война е шествие на небесносини войници под обсипаното със звезди небе и под фойерверките на летящите снаряди. Той и там мисли само за любовта и приятелството. В епохата, в която неговите събратя се прекланяха пред машините, береше билки и цветя — на хербарий прилича една от неговите книги, в която калиграмите приемат формата на стъбълца на момини сълзи...

Аполинер винаги ми е говорил за „поемата-събитие“, която поставя над всички жанрове в поезията.

„Зона“, „Безвременник“, „Песен за нещастията в любовта“, „Писмо-океан“ са „поеми-събития“ и всички те, може би с изключение на последната, са станали такива случайно. Те са плодове на щастливия миг, когато скритите дарби на нашето „Аз“ изведнъж изплуват на бял свят.

Съзнавал ли е Виктор Юго, когато е писал „Опиянение“ и „Скръбта на Олимпио“, че е надминал себе си, че е достигнал апогея си,

че е изкупил греховете си?

„Поемата-събитие“ обезкуражава и предизвиква почитатели. Тя ги води за носа и си остава единствена. Нито една от литературните моди не би прибавила към нея нито величие, нито блясък. Подобни произведения нямат нищо общо със стиховете, написани по повод някое злободневно събитие, обезпечило им мигновен успех за радост на глупците...

„Поемите-събития“ не коментират събитията. Те самите са събития, изискващи коментари. Както историческите деяния или великите царствания. При раждането си, те мигновено прекъсват с пъпната си връв всяка връзка с поета. Излитат по своя собствена орбита. И който разбира от поезия, ще ги познае от пръв поглед.

Случва се така, че само един стих може да осветли едно цяло стихотворение. И това е стих-събитие...

„Велик селски цигулар“. Така Ницше нарече някога Франц Шуберт. Така бих определил и Аполинер като „майстор на лид-а“ (художествената песен), наред с Хайне и Райнер Мариа Рилке. Като съчинявал стиховете си, той е обичал да си припява. Мелодията на песните ми така си е останала в думите. Самите стихове я пеят! Тук имам предвид не музикалността на стиха, която някои обикновено оценяват невярно. Говоря за превода от един език на друг. От чуждия, малко познатия, поетът превежда на своя роден, и при това придава на стихотворението „лъжливо неловък вид“, някаква странност, „антибаналност“...

Почти не невъзможно за днешните млади хора да си представят как по наше време са изглеждали малките театрални зали, в които ние аплодирахме „Гърдите на Тирезиас“ и „Цветът на Времето“. Те бяха претъпкани до спукване! В онази епоха литературата се превръщаше в политика. Всичко предизвикваше у нас буря от емоции, всичко бе взривоопасно! След премиерата на „Гърдите на Тирезиас“ Аполинер беше заклеймен от всички, обвиниха го в „изкривяване на нормите на кубизма“. Тогава той направи изумителната постановка на пиесата си „Цветът на Времето“...

Нозете на манекени, окачени на колесниците, изобразяваха авиаторите. Актриси в траурни одеяния, като черни петна, се открояваха върху фона на декорациите, изрязани от Морис Вламенк, от

амбалажна хартия. Сред айсберг от целофан светеше ослепително розова гола жена!

Тази сцена, както и „Къпането на грациите“ от балета на Ерик Сати „Меркурий“, нарисувана от Пикасо, си остава за мен ненадмината.

Имената на Аполинер и Пикасо са неразделими. Никой не рисува по-добре от Аполинер. Моливът и перото се подчиняват безпрекословно на тези забележителни мъже. Като се възползваха от тази своя власт, те можеха да преиначават синтаксиса на изкуството, да се разпореждат с него по свое усмотрение.

Но докато Пикасо открива кубистичния класицизъм, заменил романтизма на „диви фовисти“, а от този класицизъм, после преминава към лиричните бури и урагани и с бързината на мълниите сменя едно понятие с друго и деформира формите, Аполинер е само зрител на тази корида. Той само се разхожда по бреговете на двете велики реки, Сена и Рейн, за които през 1918 година написа забележителната си книга „По бреговете на двете реки“.

Една вечер Аполинер сподели пред мен, че се е уморил от кубизма, от неговите Аристотелевски закони, но че от Русо-Митничаря и от Анри Матис никога не би се отегчавал: винаги бил търсел от художниците „потресаващи неочакваности“, впивал се в тях като пчела в разцъфнал майски ден.

До самата си смърт той виждал у Пикасо „духа на вечното движение“, свесващ всички линии, враг на еднообразието... Сравнявал Пикасо с бисер, а Анри Матис със сочен портокал...

И работата не е в това, че през 1916 година Пабло Пикасо още не бил стигнал в своето богослужение до богохулство, просто Гийом Аполинер усетил у него онази мека и дълбока светлина, която пронизвала и неговата поезия и очаровала дори онези, които не можели да я видят.

Аполинер почина на 9 ноември 1918, два дни преди края на Европейската война. И ние, които виждахме света посвоему, а не като всички други, решихме, че Париж е празнично украсен в негова чест...